

artırılması, sanayi ve hizmetler ağırlıklı bir istihdam yapısına ulaştırılması, sonuç olarak refahın artırılması ve yaygınlaştırılması, geleceğin Türkiye'sinin hedeflerini oluşturmaktadır.

Ayrıca KOBİ kültürüne sahip olan ülkemizde, KOBİ'lerin desteklenmesine, yenilik yapabilme sistemlerinin geliştirilmesine ve bu alanda girişimcilerin teşvik edilmesine özel önem verilmektedir.

21. YÜZYILDA

TÜRKİYE'NİN SANAYİ VE KOBİ STRATEJİLERİ

Ali COŞKUN*

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile birlikte karma ekonomik bir sanayileşme politikasını benimsemiş ve uygulamıştır. Yeni sanayi politikasının temel amacı ise piyasa ekonomisi odaklı ve özel sektöre dayanan, rekabetçi ve sürdürülebilir milli bir sanayiye oluşturmak ve ihracat kapasitesini arttırmaktır. Bu amaç doğrultusunda oluşturulacak yeni sanayi politikası ile dışa açık bir sınai üretim yapısının yerleştirilmesi, bölgeler itibariyle sanayileşmenin dengeli dağılımı ve Anadolu'da yeni sanayi odaklarının ortaya çıkarılması, yerel kaynakların harekete geçirilerek sınai üretimin bölgesel gelişme ve kalkınma ile birlikte yürütülmesi, ekolojik dengeyi bozmadan sanayileşmenin başarılması, ileri teknoloji kullanımının ön plana çıkarılması sağlanacaktır.

Sanayimizin gelişip dünyada söz sahibi olması için en önemli husus teknoloji etkinliğidir. Bu nedenle, küreselleşme eğilimlerinin hızlandığı bu dönemde sanayi alanında bütün sektörler itibariyle ileri teknolojilerin kullanımı zorunludur. Ülkemizin ihtiyacı olan ileri teknolojileri özgün ürün tasarımlarına ve üretim yöntemlerine ulaşmak için iyi işleyen bir Ar-Ge sistemini kurmak zorundayız.

İstikrar içinde büyümenin sağlanması, ekolojik dengeyi bozmadan sanayileşmenin başarılması, uluslararası mal ve hizmet ticaretindeki payımızın yükseltilmesi, piyasa ekonomisinin geliştirilmesi, daha esnek bir emek piyasası ve modern teknoloji ile ekonomide toplam verimliliğin

ABSTRACT:

The Republic of Turkey has adopted and implemented mixed economic industrialization policy since its establishment. The main objective of the new industrial policy is to find out competitive and sustainable national industry based on market economy gaining its power from private sector and to increase its export capacity. The new industry policy that will be found up within this framework, will pave the way for establishing an outward industrial production structure, balanced distribution of industry among the regions and determining new industrial focuses in Anatolia, carrying out regional growth and development along with industrial production by activating domestic resources, managing industrialization without disturbing ecology, bringing high technology in the foregrounded.

Technological effectiveness is the core issue for our industry' development and for its closely involvement with the world industries. Because of this reason, within the globalization process the usage of the high technologies in all sectors of industry is compulsory. We should establish a well-acting Research and Development System to reach unique envisagement and production methods needed by our Country.

The main objectives of growing Turkey is to obtain sustainable growth, to achieve industrialization without disturbing ecology, to increase our share at international goods and services sector, to develop the market economy, to increase the total productivity in economy by means of modern technology and more flexible labor market, to maintain an employment structure based on industry and services, as a result of all those we can summarize the main goal of Turkey is to increase and to expand prosperity.

* Sanayi ve Ticaret Bakanı.

Furthermore, having SME's culture, Turkey is paying a special attention on supporting the SME's, developing innovation systems and promoting the entrepreneurs in this field.

GİRİŞ

Gelişmekte olan pek çok ülkede, gelişme stratejileri ile hükümet politikalarının esasını sanayileşme oluşturmaktadır. İşsizliğin önlenmesinin, gelirlerin artmasının, hayat standardının yükselmesinin ve ülkenin sosyo ekonomik değişime uğramasının sadece hızlı sanayileşme ile gerçekleşeceği kabul edilmektedir. Sanayinin geliştirilmesi stratejisi ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Bazı ülkeler, sanayileşmenin sadece özel sektör marifetiyle gerçekleştirileceğini esas alırken, bazı ülkeler ise kamu ve özel sektörün birlikte sanayileşmeyi gerçekleştireceğini esas almaktadır. Nitekim Türkiye de, böyle karma bir sanayileşme politikasını kuruluşundan bu tarafa benimsemiş ve uygulamıştır.

Tarihi sürece göz atıldığında; Osmanlı İmparatorluğu döneminde 19. yy.ın ilk yarısında Tanzimatın ilanı ile giyim kuşam ve askeri alanda yapılan Feshane, Hereke fabrikası, Beykoz ayakkabı fabrikası, ordunun silah ihtiyaçlarını karşılamak üzere Tophane, Zeytinburnu Silah ve Demir fabrikaları ile Haliç'teki Tersanenin kurulduğunu görmekteyiz.

1908 yılından itibaren özel sektör tarafından da yerli ve yabancı sermayeli Bakırköy tekstil fabrikası, Bursa ve Lübnan da ipek fabrikaları, cam, kağıt, porselen fabrikaları ile konserve fabrikası kurulmuşsa da kapitülasyonlar nedeniyle gümrüksüz giren Avrupa malları karşısında rekabet edemeyip kapanmışlar, bir kısmı da devletçe satın alınarak kamulaştırılmıştır.

Cumhuriyetin kurulmasıyla gelişmiş Batı Ülkelerinin ilk yıllarında görülen kamu ağırlıklı sanayileşme başlamıştır. 15 Haziran 1927 tarihinde çıkarılan Sanayi Teşvik Kanunu ile imalat sanayiine ilk destek verilmiştir. 1934 yılında Birinci Beş Yıllık Sanayi planının uygulanmasıyla Devlet Sanayi Ofisi ve Türkiye. Sanayi Kredi Bankaları kapatılarak Sümerbank kurulmuş, bu kuruluş diğer müesseselere örnek olarak; 1935 yılında yer altı kaynaklarının araştırılması için Maden Tetkik Arama Enstitüsü (MTA), elektrik enerji kaynaklarının değerlendirilmesi için Elektrik Etüd İdaresi, maden ve elektrik

işletmelerini. korumak için de ETİBANK faaliyete geçirilmiştir.

1936 yılında II. Beş yıllık sanayi planı hazırlanarak Madencilik, Maden Kömürü Ocakları, Konut, Yakıt Sanayi, Toprak Sanayi, Yiyecek Maddeleri Sanayi, Kimya Sanayi, Bölge Elektrik Santralleri, Makine Sanayi, Denizcilik Tesisleri ile Sanayi Eğitim ve Öğretimi de plan kapsamına alınmış ancak, II. Dünya Savaşı nedeniyle bu plan tam olarak uygulanamamıştır.

1933-1945 döneminde, sayıları ve sermayeleri artan KİT'ler, artan hizmet ve ürün talebini karşılamış, özel sektöre ucuz girdi başlamıştır. Temel tüketim mallarının üretimi aşaması büyük ölçüde tamamlanmış, altyapı gelişmiş, canlanan iç pazarda, devletin desteği ile özel sanayiye geçiş dönemi başlamıştır.

1962-1977: İçe dönük planlı ekonomi dönemi başlamıştır. Bu dönemle ilgili olarak;

a) Birinci planda (1963-1967), tarım ve sanayi gelişme dengesi, nitelikli insan gücü, ithal ikameci politika ile dışa bağımlılığın azaltılması ve istihdam artışı öngörülmüştür.

b) İkinci planda, sanayi tarımın önüne geçerek sürükleyici konuma gelmiş, dayanıklı tüketim malı üretimi aşaması bitirilerek ara malların üretimi amaçlanmıştır.

c) Üçüncü plan (1973- i 976), Avrupa Ekonomik Topluluğuna katılma gibi dışa açılma öğelerinin önem kazandığı bir dönem ve dış rekabete hazırlanma için gerekli olan yatırımları içermektedir.

d) Daha sonra hazırlanan kalkınma planlarının genel karakteristiklerini de şu şekilde özetlemek mümkündür.

1977 -1979 yılları bir kriz dönemidir. Dış borç yükü, hammadde sıkıntısı, atıl kapasite ve ekonomik durgunluk ile bunlara çare arayan dış denetimi i istikrar programları bu kriz dönemine rastlamaktadır.

1980 sonrasında dünya ekonomisi ile bütünleşme ve serbest pazar koşullarına göre yeniden yapılanma ana hedefine karşın, kısa dönemli istikrar politikaları uygulamada egemen olmuştur.

Ancak 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren, pek çok kamu işletmesinin hantal yapıda olduğu ve piyasa şartlarına uyumda zorlandığı ve yönetimlerinde ihmal ve suistimallerin olduğu görülmüş,

ekonomik durumu bozduğu, kamu açıklarına sebep olduğu yine pek çok gelişmekte olan ülkede ortaya çıkmıştır. Bunun sonucu da sanayi politikalarında reformların yapılması kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu reformlar; çoğunlukla yapısal değişim ya da uyum programlarına entegre edilmiş, prensip olarak da piyasa ekonomisi kurallarını esas almış ve sanayileşmenin itici gücünün de özel sektör olduğunu kabul etmiştir. Bu yeni politik yaklaşımın ana elemanlarını da yatırımın ve . ticaretin liberizasyonu, özelleştirme ve ihracat kapasitesinin artırılması çalışmaları oluşturmuştur.

Ülkemizin uzun yıllardır yüksek enflasyon ile yüz yüze kalması, kamu açıklarının her yıl artarak devam etmesi, işsizliğin artması, son yıllarda uzak doğu ve Rusya' da meydana gelen krizlerin ülkemiz ekonomisini de etkilemesi sonucu; ülkemizde de pek çok alanda reform niteliğinde yeniden yapılanma çalışmalarını kaçınılmaz hale getirmiştir.

Bu konuda Hükümetimizin başlattığı programlar çerçevesinde yapısal değişimi sağlayacak pek çok yasa yürürlüğe konulmuştur. Yürürlüğe konulan yasalar da esas itibariyle ülkemiz sanayi politikasının çerçevesini oluşturmaktadır. Ancak yasaların uygulanması ve önceliklerin belirlenmesinde Hükümetin uygulayacağı yeni ve bütüncül bir sanayi politikasına ihtiyaç vardır.

1. SANAYİLEŞME POLİTİKALARI

Yeni sanayi politikasının temel amacı; piyasa ekonomisi odaklı ve özel sektöre dayanan, rekabetçi ve sürdürülebilir milli bir sanayiye oluşturmak ve ihracat kapasitesini arttırmaktır. Bu amaç doğrultusunda oluşturulacak yeni sanayi politikası ile; dışa açık bir sınai üretim yapısının yerleştirilmesi, bölgeler itibariyle sanayileşmenin dengeli dağılımı ve Anadolu' da yeni sanayi odaklarının ortaya çıkarılması, yerel kaynakların harekete geçirilerek sınai üretimin bölgesel gelişme ve kalkınma ile birlikte yürütülmesi, ekolojik dengeyi bozmadan sanayileşmenin başarılması, ileri teknoloji kullanımının ön plana çıkarılması sağlanacaktır. Bu yönde şekillenen sanayi, beraberinde büyük bir sosyo ekonomik gelişmeyi de getirecektir.

Sanayimizin gelişip dünyada söz sahibi olması için en önemli husus teknoloji etkinliğidir. Günümüzde gerek ulusal ekonomilerde, gerekse yoğun rekabetin yaşandığı, uluslararası piyasalarda, ülkelerin

yer edinebilmeleri ve bunu rekabet gücü olarak taşıyabilmeleri küreselleşme eğilimlerinin hızlandığı bu dönemde; sektörlerin ülke koşulları ve sanayi yapısına en uygun ve ileri teknolojileri kullanabilmelerine bağlanmaktadır. Bu durum özellikle yeni dünya düzeni içinde yer almak isteyen ülkemiz için daha da büyük önem taşımaktadır.

Uluslararası rekabette geleneksel mal ve hizmet üretimine yönelik talep giderek azalmaktadır. Onun yerine bilgiye dayalı yeni endüstriler ikame olmaktadır. Modern endüstriler olarak da adlandırılan bu endüstriler tamamen' yeni teknolojilerin bir sonucudur. Ürünlerin piyasa ömürlerinin kısalması firmaları, sektörleri, dolayısıyla ülkeleri bu hızlı ve yeni süreçte modern teknolojilerin üretilmesi ve benimsenmesine yönelik strateji ve politikalar üretmeğe mecbur kılmaktadır.

Son yıllarda gelişmiş ülkelerin firma stratejileri; yeni teknolojilerin etkin kullanımları ve bunların Ar-Ge faaliyetleri ile harekete geçirilmesidir. Dünya pazarlarında artan ürün çeşitlerinin rekabeti için bir çok firma, ürün farklılaştırılması, ürün dizaynlarının yapılması ve bunların pazara sürülmesi arasında geçen zamanın kısaltılması, ölçek üretiminden esnek üretime geçiş üretim organizasyonunda düzenlemeler gibi yeni teknolojilerin etkin olarak' kullanılmasına yönelik politikalar benimsemektedirler. Bütün bunların temel stratejisi Ar-Ge'ye toplam üretim değerinden artan miktarlarda bir değer aktarmaktır. Amaç, teknolojik uyumun sağlanması ve Ar-Ge faaliyetlerinin küçük ve orta boy firmalarda güçlendirilmesi ve bu firmaların rekabet üstünlüğünü arttırmaktır.

Bilimsel ve teknolojik gelişmeler temeline dayalı bu süreç; Ar-Ge faaliyetlerinin yoğunluğuna bağlıdır. Bilim ve Teknoloji için yapılan planlama ve örgütlenme, bilgi üretiminin yanında bilginin yayılmasının ve ekonomik uygulama bulmasının önemine dayalı politikalar sayesinde başarıya ulaşmaktadır.

Ülkemizin ihtiyacı olan ileri teknolojileri özgün ürün tasarımlarına ve üretim yöntemlerine ulaşmak için iyi işleyen bir Ar-Ge sistemini kurmak zorundayız. Bu, uluslararası düzeyde güçlü ve saygın bir toplum olabilmenin de vazgeçilmez unsurudur.

Bu bağlamda uluslararası rekabet üstünlüğü için izlenecek sanayi stratejisi bir sınai yetenek geliştirme stratejisi kimliğinde olmalıdır.

Ekonomik istikrarsızlığın ülkemizin giderek sanayileşme sürecinden ve üretimden uzaklaşarak, rant ekonomisine yönelmesine neden olması rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemiştir. Bireysel çıkar ve rantların sosyal yararların yüksek olduğu sektörlerde yoğunlaşması sonucu, reel ekonomi önemli darboğazlarla karşı karşıya kalmış, kaynaklar üretken, verimli ve istihdam yaratan sektörler yerine kamu açıklarının kapatılmasında kullanılmıştır. Bu nedenleri göz önüne aldığımızda sanayileşme stratejilerinin ivedilikle gözden geçirilmesi ve yeni bir atılımla sanayileşme sürecine hız kazandırılması gerekmektedir.

Elde edilen olumlu sonuçlara rağmen, Türk sanayisi için çok önemli adımlar atılmasına olan ihtiyaç devam etmektedir. Bu adımların atılabilmesi için ekonominin tüm sorunlarının çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

İstikrar içinde büyümenin sağlanması, ekolojik dengeyi bozmadan sanayileşmenin başarılması, uluslararası mal ve hizmet ticaretindeki payımızın yükseltilmesi, piyasa ekonomisinin geliştirilmesi, daha esnek bir emek piyasası ve modern teknoloji ile ekonomide toplam verimliliğin artırılması, sanayi ve hizmetler ağırlıklı bir istihdam yapısına ulaştırılması, sonuç olarak refahın artırılması ve yaygınlaştırılması, geleceğin Türkiye'sinin hedeflerini oluşturmaktadır.

Küreselleşmenin getirdiği, daha doğrusu zorunlu kıldığı rekabet türü, daha önceki geleneksel rekabet türünden bir çok yönlerden değişik niteliktedir. Gümrük duvarlarının kalkması veya gittikçe inmesi ile dış pazar ile iç pazar arasındaki fark giderek azalmaktadır. Böylece, firmalar her iki pazarda da gelişmeleri, yerli ve yabancı rakipleri göz önünde bulundurmak zorundadır. Devletin yerli firmalar lehine koruyucu tedbirler alması artık gittikçe geçmişte kalmaktadır. Uluslararası baskı, bu gibi tedbirlerin alınmasını her geçen gün biraz daha zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, firmalar "uluslararası firma" olma yolunu seçmek zorunda kalmaktadırlar. Uluslararası rekabette yaşayabilmek için firmalar kendi aralarında iş ağı kurmak mecburiyetindedirler. Zira, bir firmanın bir malın üretiminde her gerekeni en iyi yapan kuruluş olarak kalması imkansız gibidir. Firmaların geleceği, büyük ölçüde öteki firmalarla gerçekleştireceği işbirliğine bağlıdır. İş ağını kurarken,

firmanın dikkat etmesi gereken en önemli husus kendine özgü avantajları veya üstünlükleri belirlemesi, ihtiyacı olduğu becerileri veya imkanları öteki firmalardan elde etmesidir. Öteki firmalara rakipler de dahildir. Yeni fikirlerin ve mamullerin pazara çok süratli bir şekilde aktarılması gerekmektedir. Bu nedenle, Ar-Ge faaliyetleri uluslararası rekabetin gittikçe en önemli temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle, firmalar Ar-Ge faaliyetlerini yoğunlaştırarak kendilerine özgü mamul, teknoloji, marka ve yönetim bilgisi oluşturmak zorundadır. Bunların yanında, artık devletler de kendi aralarında rekabet etmektedirler. Amaçları, geleceği olan firmaları ülkelerine çekebilmektir. Bunu gerçekleştirmek için de mali, altyapı imkanları ve vergi avantajları sağlamaktadırlar.

1980'li yıllarda ihracat atılımına temel teşkil eden imalat sanayindeki âtil kapasitelerin artık söz konusu olmadığı dikkate alındığında, bugün, ihracatını arttırmak isteyen Türkiye'nin imalat sanayindeki üretim kapasitesini ve verimlilik artışını, yani, yeni sabit sermaye yatırımı ve teknolojik değişme ve ilerlemeyi gerçekleştirmesi, ayrıca, teknoloji ve bilgi yoğun sektörlerde yoğun yatırım hamlesine başlaması gerekmektedir. Ayrıca ülkemiz gümrük birliği sonrasında, sadece dış, ticaret alanında değil, diğer alanlarda da kararlar alırken ve politikalar oluştururken, Avrupa Birliği normlarını öncelikli olarak dikkate almak durumundadır.

Türk sanayi, ağırlıklı olarak özel sektör faaliyetlerinden oluşmaktadır. İmalat sanayinde üretimin % 80'inden fazlası ve gayrisafi sabit sermaye yatırımlarının yaklaşık % 95'i özel sektör tarafından gerçekleştirilmektedir.

Son yıllardaki özelleştirmeler neticesinde kamu sektörünün imalat sanayi içindeki payı azalmaktadır. Gıda, çimento, demir-çelik, kağıt, elektronik, otomotiv, tekstil ve orman ürünleri sektörlerinde, özelleştirme faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Şeker, tütün ve içki, tekstil, kağıt, gübre, petrol ürünleri, petrokimya, ana metal ve makina imalat sektörlerinde faaliyet gösteren bazı fabrika ve işletmeler halen özelleştirme programında yer almaktadır. Ancak, gıda, kimya, demiryolu araçları ve savunma sanayinde, iç pazarda önemli payı olan bazı kamu iktisadi teşebbüsleri bulunmaktadır.

Uzun dönem makroekonomik politikaların temel hedefi, sürdürülebilir bir ekonomik büyümenin sağlanması, enflasyon oranlarının AB seviyesine indirilmesi ve ekonominin rekabet gücünün artırılmasıdır.

Bu çerçevede, makroekonomik istikrarın sağlanmasına ve yapısal reformların gerçekleştirilmesine büyük önem verilmektedir. Uygulanan ekonomik program kapsamında, tarımsal destekler, sosyal güvenlik, kamu mali yönetimi ve şeffaflık, vergi politikası, özelleştirme ve bankacılık sisteminin denetim ve gözetimi alanlarında yapısal reformlar gerçekleştirilmektedir. Ayrıca, hükümet, sanayi ile ilgili tedbirleri de içeren Acil Eylem Planını uygulamaya koymuştur.

Ekonominin diğer alanlarında sağlanacak iyileşmelerin de sanayinin sürdürülebilir gelişmesine katkıda bulunması beklenmektedir.

Sanayi politikası, büyümenin üç temel faktörü, olan yenilik yapabilme, yatırım ve ihracat dikkate alınarak oluşturulacaktır.

Sanayi sektörlerinin sorunları, sektör temsilcilerinin öneri ve önceliklerini gözeterek, esnek yapıda ve sektör odaklı reformlar içeren eylem planlarıyla çözülecektir.

VIII. Beş, Yıllık Kalkınma Planı'nda sanayinin gelişmesinde temel hedef, artan dünya rekabeti şartları altında sanayinin rekabet gücünü ve verimliliğini artırmak, dışa dönük bir yapı içerisinde sürdürülebilir gelişmeyi desteklemek ve muhafaza etmek olarak belirlenmiştir. Bu hedefe piyasa koşullarında ve uluslararası anlaşmalarla uyumlu bir biçimde ulaşılabilecektir.

Sanayi; olabildiğince yerel kaynakları harekete geçiren, çevre normlarına uyum üretim yapan, tüketici sağlığını ve tercihlerini gözeterek, yüksek nitelikli işgücü kullanan, stratejik yönetim anlayışını uygulayan, Ar-Ge'ye önem veren, teknoloji üreten, özgün tasarım ve marka yaratarak uluslararası pazarlarda yerini alan bir yapıya kavuşturulacaktır.

KOBİ'lerin desteklenmesine, yenilik. yapabilme sistemlerinin geliştirilmesine ve yeni girişimcilerin teşvik edilmesine özel önem verilecektir.

Kalkınma planları ve ülkenin uluslararası taahhütleri çerçevesinde teşvik politikalarının temel hedefi, yerli ve yabancı yatırımların

desteklenmesi suretiyle bölgesel dengesizliklerin giderilmesi, sanayinin rekabet gücünün artırılması ve yeni istihdam olanaklarının yaratılmasıdır.

Bilgi ve teknoloji yoğun nitelik taşıyan savunma ve havacılık, makina imalat, kimya, elektronik sanayilerinin ve yazılım sektörünün geliştirilmesi, sanayide ileri teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması; geleneksel sanayilerin rekabet gücünün artırılması hedeflenecektir.

İşletmelerin yönetim ve finansman yapılarının iyileştirilmesine, üretimde yeni teknolojilerin, bilgi teknolojilerinin, esnek üretim ve tedarik planlaması sistemlerinin kullanımının yaygınlaştırılmasına, ulusal ve uluslararası düzeyde firmalar arası işbirliğine, stratejik önemi olan bilgi ve iletişim teknolojileri alanındaki rekabet gücünün artırılmasına önem verilecektir.

Dünyada, artan önemi göz önüne alınarak, elektronik ticaretin ülke genelinde yaygınlaştırılması hızlandırılacaktır.

Stratejik sektörlerin gelişimi ve yurt dışı piyasalara yönelimleri için gerekli olan alt yapı geliştirilecektir.

Sanayinin yeniden yapılandırılması ulusal hedef ve stratejiler ışığında hızlandırılacaktır. Hedef sanayilerin önceliklerinin tanımlanmasında mevcut durum ve kapasiteler, piyasa olanakları ve uzun dönem rekabet gücü unsurları göz önünde tutulacaktır., Patent hakları, marka ve endüstriyel tasarımlar korunacak, sınai mülkiyet hakları alanına ilişkin yatırımlar desteklenecektir.

Devlet, uluslararası kurallar çerçevesinde sanayiye destekleyici, piyasaları düzenleyici ve denetleyici rolünü güçlendirecek, bazı stratejik konular dışında sanayiden çekilmeyi sürdürecektir. Bu bağlamda, özelleştirme faaliyetlerine özel önem verilecektir.

Yatırımlarda temel amaç, kamu ve özel kesim kaynaklarının akılcı ve birbirlerini tamamlayan yatırım alanlarına yönlendirilmesidir. Bu politikaya paralel olarak kamu kesimi yatırımları ağırlıklı ekonomik ve sosyal altyapı alanlarında yoğunlaştırılacak, özel kesimin ise kamu kesiminin çekildiği tüm alanları da kapsayacak şekilde yatırımlarını artırarak sürdürmesi özendirilecektir. Özel kesimin, yüksek katma değer yaratan, rekabet gücünü geliştiren, istihdamı, verimliliği ve ihracatı artıran, ihtiyaç duyulan teknolojilerin üretimi ve/veya transferini

sağlayan yatırımlara ağırlık vermesi büyük önem taşımaktadır.

Sanayi mevzuatının AB mevzuatı ile uyumlaştırılması AB üyelik hedefine uygun olarak sürdürülecek ve sermaye, teknoloji ve ticari alanlarında AB ile işbirliği geliştirilecektir.

İstihdama yönelik yasal yükümlülüklerin hafifletilmesi toplam işgücü maliyetini aşağıya çekerek kayıt dışı istihdamı azaltacak ve ekonomide etkinliği artıracaktır.

2. KOBİ STRATEJİSİ

Giderek küreselleşen ekonomide ülkelerin rekabet güçlerinin temel bileşenlerinden birini teşkil eden KOBİ'ler, ülkemiz ekonomisinin de yapı taşlarından olup, kalkınmanın önemli bir aracı olarak görülmektedir. Sahip olduğu özel sektör deneyimi ve geliştirmiş olduğu kurumsal yapılanması ile aynı coğrafyada yer alan pek çok küresel rakibine kıyasla önemli bir KOBİ kültürüne sahip olan ülkemizde, KOBİ'lerimizin geliştirilmesine devletimiz tarafından önem verilmektedir. Kıt kaynakların etkin kullanımının sağlanması için, KOBİ'lere verilen desteklerde, KOBİ'lere yönelik çalışmalarda, bütüncülüğün sağlanması ve önceliklerin belirlenmesi zaruridir. KOBİ stratejimiz, önceliklerimizi belirleyerek, önceliklerimize bütüncül, etkili ve etkin bir biçimde ulaşmamızı sağlamaktadır.

Ülkemizde KOBİ'lerin sayısı hizmet sektörü de dahil olmak üzere, tüm işletmelerin sayısının % 99,8'ini ve bu işletmeler de toplam istihdamın % 76,7'sini oluşturmaktadır. KOBİ yatırımlarının, toplam yatırımlar içindeki payı % 38'e ulaşmakta ve toplam katma değer % 26,5'i yine bu işletmelerce yaratılmaktadır. KOBİ'lerin toplam ihracat içindeki payları, yıllar itibarıyla değişiklik göstermekle beraber, ortalama % 10 oranında gerçekleşmekte ve bu kesimin toplam banka kredileri içindeki payı %5'in altında seyretmektedir.

KOBİ'lere yönelik destek programlarının temel hedef kitlesi imalat sanayi sektöründeki KOBİ'lerdir. Devlet İstatistik Enstitüsünün (DİE) değerlendirmelerine göre (1-150 işçi çalıştıran işletmeler KOBİ kabul edildiğinde) imalat sanayiinde toplam 208.183 KOBİ faaliyet göstermekte ve bu işletmelerde 922.715 kişi istihdam edilmektedir. KOBİ'ler tüm imalat sanayii işletmelerinin % 99,2'sini oluşturmakta ve

bu sektördeki istihdamın % 55,65'ini karşılamaktadır.

Avrupa firma ölçekleri esas alındığında, Türk sanayii AB sanayiine göre daha çok KOBİ ağırlıklı bir yapıya sahip bulunmaktadır. Ekonominin bütünü AB ekonomisi ile kıyaslandığında ise, Türkiye' de tarım sektörü payının ve tarım sektöründe istihdam edilen kırsal alan nüfusunun AB ortalamalarından çok yüksek olduğu görülmektedir. Ancak, bu durum kentleşme hareketine paralel olarak gelişmiş ülke normallerine doğru hızlı bir değişim içindedir.

KOBİ politikalarının oluşturulması ve uygulanması sürecinde bir çok kamu kuruluşu görev almaktadır. Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPT), KOBİ politikalarını da kapsayan uzun vadeli kalkınma planları ve yıllık programların hazırlanmasından sorumludur. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve ilgili kuruluşu Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), KOBİ politikalarının temel uygulayıcısı konumundaki kamu kuruluşudur.

Avrupa Birliği'nde küçük işletmeler Avrupa ekonomisinin belkemiği olarak görülmekte olup, iş fikirlerinin ve işlerin gelişmesi ve üremesi temelinde anahtar bir rol oynamalarından dolayı gündemin ön sıralarında yer almaktadır. Küçük işletmeler Avrupa' da sosyal ve bölgesel bütünlük kadar istihdam ve yenilik için de itici güç olarak göz önünde bulundurulmaktadır.

Küçük işletmeler iş ortamındaki değişikliklere en duyarlı olanlardır. Bu bağlamda politik ve ekonomik değişimlerden olumlu ve olumsuz olarak ilk onlar etkilenmektedir. Bilindiği üzere, Lizbon Zirvesinde AB'nin dünyanın en rekabetçi ve dinamik, bilgi tabanlı ekonomisi haline gelmesi, ekonomik gelişmenin artırılması, daha fazla ve daha iyi işletmeler, daha büyük sosyal birleşme hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda küçük işletmeler ve girişimciler için mümkün olan en iyi iş ortamının oluşturulması gerekmektedir.

Bu bağlamda AB KOBİ politikalarında birliktelik sağlamak amacıyla başlatılan CC BEST çalışması, 19-20 Haziran 2000 tarihli Feira Zirvesinde yayımlanan AB KOBİ şartı ile daha somut bir nitelik kazanmış olup, Türkiye 23 Nisan 2002 tarihinde Slovenya'nın Maribor şehrinde düzenlenen konferansta diğer aday ülkelerle birlikte Şart'ı teyit etmiştir. Türkiye, bu Şartı onaylamakla tüm kurum ve kuruluşlarıyla yukarıda belirtilen temel alanlarda somut adımlar atmaya, program ve

projeler üretmeye, gerekli kaynakları tahsis etmeye söz vermiş bulunmaktadır. Bu nedenle, AB KOBİ Şartı bir anlamda Türkiye'nin uzun vadeli KOBİ Stratejisi dokümanı ve ev ödevidir.

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, küçük ve orta boy işletme (KOBİ)'lere yönelik' olarak geliştirilen temel strateji, KOBİ'lerin verimliliklerinin, katma değer içindeki paylarının ve uluslararası rekabet güçlerinin artırılması esasına dayanmaktadır. Bu hedeflere ulaşmak için, piyasa koşulları ve, uluslararası anlaşmalar kapsamındaki yükümlülüklerimiz dahilinde, KOBİ'lere daha elverişli bir yatırım ortamı yaratılmasını hedefleyen politika ve programlar geliştirilmekte, kamunun piyasa yapıcı rolü ile müdahale alanları belirlenmekte, bu politika ve programların etkinliğinin artırılmasında özel sektörün oynaması gerekli rolü belirleyen tavsiye kararları oluşturulmaktadır. KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Yıllık Programlar ve Ulusal Programda belirtilen ilke ve esaslar çerçevesinde, KOBİ'lerin mevcut durumunu ortaya koymakta ve söz konusu temel strateji belgeleri ışığında, yukarıda belirtilen hedeflere ulaşmak için alınması gerekli tedbirleri belirlemektedir.

KOBİ Stratejisi ve Eylem Planında, Türkiye'de, KOBİ'lere yönelik temel stratejileri belirleyen ve bu kesime yönelik faaliyetlerde bulunan Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPT), Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, Türkiye Ticaret Sanayi Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonundan oluşan "KOBİ Çalışma Grubu" tarafından, mevcut politika ve programların kapsamını ve bu kapsam dahilinde belirlenen faaliyetleri detaylı bir şekilde ortaya koymak, arzu edilen hedeflere ulaşma yolunda kamu ve özel sektör kuruluşlarına düşen görevleri açık bir şekilde ifade etmek ve gerekli eylem ve projeler demetini oluşturmak amacıyla hazırlanmıştır. 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Yıllık Program, Hükümet Programı ve Acil Eylem Planı ile uygunluğu DPT tarafından sağlanmış olan taslak çalışmanın, hazırlık sürecinde AB ile koordinasyonu ABGS tarafından gerçekleştirilmiş olup, Türkiye adına resmileştirilmesi Yüksek Planlama Kurulu kararı ile sağlanmıştır.

Söz konusu çalışmada, Türkiye'nin özel koşullarının kalkınma seçenekleri üzerinde belirleyici olduğu ve bu kapsamda KOBİ'lerin

geliştirilmesinin kaçınılmaz bir politika alanını oluşturduğu vurgulanmaktadır. AB ile ileriye dönük işbirliğini temellendirmek üzere, Birliğin politika ve programları ile uyumlu bir, KOBİ stratejisi oluştururken, ülkemiz koşullarını yansıtanın gereği olarak esas alınması gereken bazı temel zayıflıkların mevcudiyeti söz konusu olmuştur. Türk KOBİ'lerinin maruz kaldıkları muhtelif problemler arasında aşağıda ele alınanlar, KOBİ'lerin gelişebilmeleri ve gerek dünya gerek AB iç pazarında rekabet gücü kazanabilmeleri önündeki temel darboğazları oluşturmaktadır:

Know-How Yetersizliği ve Düşük Teknolojik Seviye

Finansal Ortamın Yetersizliği

Türkiye ile AB Arasında Rekabeti Etkileyen Unsurlar

Aynı zamanda Türkiye'nin yapısal sorunlarına tekabül eden bu problemler, halen uygulanmakta olan politika ve programların başarısının önünde de ciddi engeller oluşturmaktadır. Bu itibarla, ulusal bazda geliştirilen strateji belgelerinde bu problemlerin çözümüne yönelik önlemler geliştirilmektedir.

Bu bağlamda, Türkiye'de KOBİ'lere yönelik temel strateji alanları, Küçük İşletmeler için Avrupa Şartı'nda yer alan öncelik alanları ile ülkemiz öncelikleri dikkate alınarak oluşturulmuştur. Bu strateji alanları kapsamında uygulanacak faaliyetler, öncelikle ülkemiz KOBİ'lerinin zayıf yanları olarak belirtilen; finansman, teknoloji ve rekabet gücü kapsamında ele alınan diğer sorunları çözmeyi hedeflemektedir.

KOBİ'lere yönelik politikaların belirlendiği bu strateji dokümanı kapsamında, kamu ve özel sektör kuruluşlarına düşen görevlerin açık bir şekilde ifade edilmesi, ana strateji unsurları ve tespit edilen temel sorunlar çerçevesinde, yerel ve uluslararası kaynaklar kullanılarak uygulanması gerekli görülen projelerin belirlenmesi amacıyla bir Eylem Planı oluşturulmuştur.

Eylem Planı aşağıda belirtilen ve Avrupa Şartı'na paralel bir yapıda tasarlanmış olan 10 strateji alanı kapsamında, alan konularını, hedefleri, eylemleri, projeleri, sorumlu kuruluşu, ve ilgili kuruluşları, ve takvimi detaylandırmaktadır:

- Girişimcilik eğitimi ve öğretimi
- Daha ucuz ve daha hızlı iş kurma süreölçeri geliştirilmesi
- Daha iyi kanunlar ve mevzuat düzenlemesi yapılması
- Nitelikli personel eğitiminin gerçekleştirilmesi
- İnternet üzerinden erişim ve anında işlem imkanlarının geliştirilmesi
- Yeni pazarlara açılma
- Vergilendirme finans konularında iyileştirme yapılması
- KOBİ'lerin teknoloji ve yenilikçilik kapasitesinin geliştirilmesi
- KOBİ'lerin internet üzerinden en iyi uygulamalar hakkında bilgi sahibi olabilmesi ve üst düzey KOBİ desteklerinin geliştirilmesi

Ülkemiz; amacı iş dünyasının büyümesini ve rekabet edebilirliğini teşvik etmek, iş ortamını ve idari düzenleyici çerçeveyi basitleştirmek, girişimciliği geliştirmek, özellikle KOBİ'lerin finans kaynaklarına erişimini kolaylaştırmak, yenilikçi ve yeni iş ortamlarının yaratılmasına imkan tanımak olan AB 4. İşletme ve Girişimcilik Çok Yıllı Programına (The Multiannual Programme for Enterprise and Entrepreneurship "MAP" 2001-2005) 23 Ekim 2002 tarihinde imzalanan ve 29 Aralık 2002 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan Mutabakat Zaptı ile taraf olmuştur.

AB'nin Lizbon Zirvesi hedeflerine yönelik olarak geliştirilen Program aşağıdaki hedeflere yönelik bir faaliyet çerçeve planıdır:

- Bilgiye dayalı ekonomik ortamda iş dünyasının büyümesini ve rekabet edebilirliğini sağlamak,
- Girişimciliği teşvik etmek,
- İş ortamını basitleştirmek ve idari ve düzenleyici çerçeveyi iyileştirmek böylece araştırma, yenilik ve yeni iş olanaklarının yaratılmasına imkan sağlamak,
- Özellikle KOBİ'ler olmak üzere işletmelerin finansal ortamını geliştirmek,
- İşletmelerin, Topluluğun destek birimleri, programları ve

ağlarına (ABM - Avrupa Bilgi Merkezleri) ulaşmalarını kolaylaştırmak.

Faydaları aşağıda belirtilen söz konusu Programa ülkemiz KOSGEB koordinasyonunda katılım sağlamaktadır.

KOBİ'lerle ilgili program ve politikaları oluşturmak üzere Çok Yıllı Program kapsamında teşkil edilen çalışma gruplarına Ülkemiz uzmanları da katılım sağlayarak ve AB'de oluşan bilgi ve tecrübeyi ülkemize taşımaktadır. Bu çerçevede, Türkiye, Çok Yıllı Program kapsamındaki proje sonuçlarından üye ülkelerle eşit düzeyde faydalanabilecektir.

Çok Yıllı Program Projelerine katılım, Topluluğun çalışma usulleri ve ortak politikalarına daha kolay uyum sağlayabilmemize katkı sağlamaktadır. AB çapında geliştirilen ortak metodolojik yaklaşımlar, hazırlanan etüd ve raporlar Türkiye'yi de içererek, Ülkemizin performansı ile AB arasında karşılaştırılabilir ortak veri tabanları oluşturmaktadır.

Ülkemizde yeni Avrupa Bilgi Merkezleri (EIC-Euro Info Centre) açılmaktadır. Ülkemizin, Çok Yıllı Programa katılmak için 2002-2005 yılları için yaklaşık 4.5 milyon Euro ödemesi gerekmektedir. Bu meblağın % 65'ini, 12 Avrupa Bilgi Merkezinin kuruluşu oluşturmaktadır. Ayrıca, Avrupa Birliği'nde Avrupa Bilgi Merkezleri standart bir yapıya kavuşturulmuş olduğundan Proje kapsamında Avrupa Bilgi Merkezlerinin standart bir yapıda kurulması çalışması yürütülecektir.

Bilindiği üzere AB Müktesebatının üstlenilmesine ilişkin ülkemizin 2003 Ulusal Programı (UP) kabul edilmiş olup, söz konusu Programın Küçük ve Orta Boy İşletmeler bölümündeki öncelikler KOBİ tanımının uyumlaştırılması ve KOBİ Stratejisi ve Eylem Planının uygulanması olarak belirlenmiştir.

UP'nin bir eki niteliğinde ve Türkiye'nin AB'ye Ekonomik ve Sosyal Uyumuna yönelik katılım öncesi mali yardımların programlamasına stratejik bir çerçeve oluşturmak üzere, 2004-2006 dönemini kapsayan bir Ön Ulusal Kalkınma Planı (ÖUKP) hazırlanmıştır.

Türkiye'nin orta vadeli amaçları ve öncelikleri ilişkili olarak oluşturulan ÖUKP'nin dört gelişme ekseninden ilk üçü sektörel nitelik taşımakta olup, gelişme eksenleri kapsamındaki önceliklerde KOBİ'ler ağırlıklı olarak yer almaktadır. Bu bağlamda birinci gelişme eksenini işletmelerin rekabet gücünün artırılması olup, KOBİ'lerin rekabet güçlerinin artırılmasının ve tarım ve sanayi işletmelerinin teknoloji ve kalite seviyelerinin geliştirilerek rekabet güçlerinin artırılmasını içermektedir. Dördüncü gelişme eksenini ise, bölgelerin ekonomik gücünün artırılması, bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması ve kırsal kalkınmanın hızlandırılması olup, KOBİ'lerin desteklenmesi ve güçlendirilmesini içermektedir.

AB' de yukarıda belirtilen çalışma ve gelişmeler devam ederken, OECD üyesi ülkelerin Sanayi ve KOBİ'lerden sorumlu Bakanları, İtalya'nın Bologna kentinde 15 Haziran 2000 tarihinde toplanarak KOBİ politikalarına yönelik Bologna Sözleşmesini imzalamışlardır. Türkiye tarafından da, imzalanmış olan Sözleşme ülkemiz KOBİ politikaları ve stratejisinin geliştirilmesinde yönlendirici bir nitelik taşımaktadır. Bologna, Sözleşmesi, KOBİ'lerin küreselleşme ve liberalizasyon süreçlerinden yararlanarak, yerel güçlerini geliştirmelerine yönelik kamu ve özel sektör faaliyetlerini belirlemeye yöneliktir.

Bologna Zirvesinden sonra meydana gelen gelişmeler Haziran 2004 tarihinde Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın himayesinde, İstanbul'da gerçekleştirilecek olan II. OECD KOBİ'lerden sorumlu Bakanlar Konferansı'nda gözden geçirilecektir. Konferans sonunda katılımcı ülkeler tarafından onaylanan ve KOBİ politikaları ve KOBİ'lere yönelik çalışmalarda etkin olması beklenen Bakanlar Deklarasyonu yayınlanacaktır. Yayınlanacak olan İstanbul Deklarasyonu'nun sadece, politika odaklı değil, icraata yönelik olması hedeflenmektedir. Bu kapsamda Türkiye'nin somut bir çıktı geliştirmesine yönelik olarak ilgili kurumlarımız ile işbirliği içinde çalışmalar sürdürülecektir.